

Megvalósulóban a nőpolitikai határozat

**Beszélgetés Nyitrai Lajosnéval,
a SZOT nőbizottságának elnökével**

A Magyar szakszervezetek XXIV. kongresszusa előtt különösen időszerű, hogy hazánk felnőtt lakosságának több mint a felét számláló nők helyzetét, társadalmi szerepét áttekinthetjük. Az MSZMP Központi Bizottságának a nők politikai, gazdasági és szociális helyzetéről szóló állásfoglalása alapján tíz évvel ezelőtt a SZOT plénumán megfogalmazták a szakszervezetek ez irányú feladatait. Arra kértük Nyitrai Lajosné, a SZOT nőbizottságának elnökét, foglalja össze a nőpolitika gyakorlati megvalósítását az eltelt tíz év tükrében.

— A szakszervezetek a kormány, a minisztériumokkal és a tanácsokkal közösen sok intézkedést kezdeményeztek a nők helyzetének javítására. Az elmúlt évtized első éveiben főként szociálpolitikai és a munkakörülmények javítására került sor. Később bonyolultabb, a nehezebben megoldható gondok kerültek előtérbe; a szakmai képzettség szükséges változása, a béregyenlőségek megszüntetése stb.

— A szakszervezetek támogatói és egyben végrehajtói is voltak a nők teljes foglalkoztatása megvalósításának. Milyen eredmények születtek e tereken az elmúlt évtizedben, és milyen gondokkal kell számolni az elkövetkezendő években?

— Jelentős eredmények tartjuk, hogy 1970 óta a munkaképes korú nők között a keresők aránya 68 százalékról 78,4 százalékra emelkedett. Ez azt is jelenti, hogy az aktív keresők 45 százaléka nő. A háztartásokban dolgozók, illetve az eltartott nők száma 360 ezerre csökkent. Következésképpen ma már a nők és a férfiak munkájától egyformán függ a népgazdasági célok teljesítése. A nők teljes foglalkoztatottságának megteremtése nagy eredmény. Azt azonban nem tartjuk kedvezőnek — és ez a jövő egyik megoldásra váró feladata —, hogy bizonyos munkaterületek, iparágak és ágazatok „elnődésedtek”. Arra is fel kell figyelni, hogy némely régi, hagyományosan „férfi munkahelyeken” ma már nők dolgoznak, de a munkakörülmények a férfiakra szabottak maradtak. A vidéki ipartelepítés előnyeinek közismertek. Munkához, kereseti forráshoz jutottak nők, ugyanakkor új gond is keletkezett: az ingázás. A nők 24–30 százaléka bejáró dolgozó, és ez nagy terhet jelent a számukra.

A teljes foglalkoztatás legyen mindenben ésszerű. A szakszervezeteknek is feladata, hogy a soron következő munkaerő-átcsoportosításokat figyelemmel kísérik, támogassák. Várhatóan enyhül majd a kereskedelem, az élelmiszeripar, a szolgáltató és egészségügyi munkaterületek.

— A munka értékének a munkabérekben is ki kell fejeznie. Hogyan itéli meg Ön az azonos munkát végző nők és férfiak béarányait?

— Az indokolatlan béaránytalanságok általában megszüntek, de az „egyenlő munkáért, egyenlő bért” elve még nem érvényesül maradéktalanul. A bérkülönbségek egy része indokolt, és tartósan tekinthető. Ennek oka a férfiak és nők eltérő foglalkozási szerkezetében, valamint a szakképzettségbeli különbség, és esetenként — a szemléletbeli konzervatívizmussal — az elmúlt évtizedben azt tapasztaltuk, hogy a vállalatok és intézmények saját bérfejlesztési lehetőségeikből törekedtek az indokolatlan béaránytalanságok megszüntetésére. Az eredményeket bizonyítja, hogy 1976 és 1979 között

csaknem minden iparágban gyorsabban ütemben nőtt a női szak. És betanított, valamint a segédmunkások havi átlagbérére, mint az ugyanitt dolgozó férfiaké. Általánosossá vált a gyesen levő kismamák bérének folyamatos emelése is. Mindezeket a változásokat a vállalati kollektív szerződésük is tartalmazza. A többségükben nőket foglalkoztató iparágakban — textil, bőr, ruházati, szőrme, cipő — az 1977–78. évi központi bérintézkedések, valamint a műszakpótlék felemelése ugyancsak jelentősen javította a nők bérhelyzetét. A közalkalmazottaknál, az orvos-egészségügyben, a pedagógusoknál, valamint a művelődés területén dolgozóknál az elmúlt időszak bérintézkedéseinek következményeként a férfiak és a nők béarányában már nincsenek lényeges különbségek.

— A szakmunkásképzésben bekövetkezett változások hogyan érintették a nőket? Mi a helyzet ma a nők iskolázottsága és a szakképzettsége körül?

— A nők iskolai végzettsége gyors ütemben nőtt az elmúlt évtizedben. Mégis: a munkások szakképzettsége ma is elmarad a férfiakétól. A szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkezők egyharmad része nő. Az 1980-as adatok szerint viszont a 40 évesnél fiatalabb nők nagyobb hányada rendelkezik legalább középiskolai végzettséggel, mint az azonos korú férfiak. A felsőfokú képzettségűek között 39 százalék a nők aránya.

A szakszervezetek megkülönböztetett figyelmet fordítanak a dolgozó nők iskolázottságának növelésére. A legnagyobb erőfeszítést az általános iskolai hiányok pótlása, és a szakmai végzettség megszerzése igényelték. Ennek ellenére változatlanul gond, hogy a fizikai munkát végző nők többsége szakképzetlen: a szocialista iparban 21, a mezőgazdaságban csupán 8 százalékuk szakk munkás.

— Nagyon fontos a nők részvétele a közéletben, hiszen — mint említette — az aktív keresők közel fele nő. A SZOT közelgő XXIV. kongresszusán milyen eredményekről adnak majd számot a vonatkozásban?

— Az idén már megválasztották a szakszervezeti főbizalmiakat, bizalmiakat és helyetteseiket, kialakultak a bizalmi testületek. A bizalmi tisztviselő 94 ezerrel több aktivistát választottak, mint 1975-ben. És ami számunkra nagyon fontos, minden második bizalmi nő. A szakszervezeti bizottságokban 45,9 százalék az arányuk.

— Hogyan alakultak a nők munkakörülményei az elmúlt években?

— A nők érdekében született meg a MÜM 4/1966 (X. 21.) számú rendelete, amely 49 alapmunkaterületet nyilvánított a nők egészségére nézve károsnak. A tiltott munkaköröket a vállalatok az azóta eltelt években mintegy kétszázra bővítették.

— Új, korszerű üzemeket építettek az elmúlt évtizedben, és a vállalati rekonstrukciók is javították a munkakörülményeket. A fejlődés azonban nem volt egyenletes. Előfordult az is, hogy az új technológiák új ártalmakat okoztak. A szalagszerű termelés elterjedése általánossá vált, és nagyrészt a nőket foglalkoztató ágazatokot érinti. Vitathatatlan gazdasági előnye mellett azonban hátrányai is vannak. Az egyik az, hogy nem járt a szakképzettség emelésével, a másik pedig, hogy a monoton munkavégzés sok nőnél neurotikus panaszokat idézett elő.

Eredménynek könyvelhetjük el, hogy sikerült megoldani a kisgyermekes és egyedülálló anyák, valamint a sokgyermekesek munkajelét. A vállalatok a munkaügyi törvényben előírt figyelembételekkel járnak el ezeknél a dolgozóknál a szombati, a harmadik műszak, valamint a túlóráztatás beosztásakor.

— Végeztesse: mit tart az elmúlt évek legnagyobb eredményének a nők élet-és munkakörülményeinek változásában, és véleménye szerint melyek a közeljövő legfontosabb feladatai?

— A teljes foglalkoztatás megvalósítása, az iskolázottságban levő történelmi hátrány leküzdése, az anyák, a nők speciális munkahelyi és egészségügyi védelme az évtized figyelemre méltó eredményei. A közeljövő feladata pedig az, hogy hasonló jelentőségű változások menjen végbe a szakmai felkészültség, a nők vezetővé válása terén, és társadalmi méretekben valósuljon meg a teljesítményektől függő differenciált bérezés — fejezte be a SZOT nőbizottságának elnöke.

Nógrádi Tóth Erzsébet

A Sándor Mátyás a tévében

Befejeződött a Magyar Televízió legnagyobb kooprojektív vállalkozása: magyar-francia-NSZK-olasz közös alkotás született Verne Gyula világhírű regényéből, a Sándor Mátyásból. A 6 részes sorozat epizódjait december 9-től, kedd esténként láthatják a magyar adásban.

A nagyszabású alkotás rendezője Jean Pierre Decourt, aki számos többrészes francia filmnek — köztük a Magyarországon is népszerű Arsene Lupin-sorozatnak — a forgatóját is irányította. A forgatókönyvet a regény alapján Claude Desailly írta. Sándor Mátyást — majd a későbbiekben Antekirt doktort — Bujtor István alakítja, akire a nagy romantikus hősként megjelenítésként ismert, neves külföldi művészeket megelőzően esett a választás. Namir szerepében Papadimitru Athina látható.

A decembertől képernyőre kerülő Verne-regényből első ízben készült tévéprogram. A mozilátogatók viszont — évekkal ezelőtt — már megismerkedhettek a romantikus történet amerikai filmváltozatával.

Vizzel a víz ellen

A nagy épületek munkagödreinek készítésekor felmerül a talajvíz elleni védekezés problémája. Szovjet szakemberek a megoldást a víz alkalmazásában találták meg. 100 atmoszféra nyomású vizágyúval készítik a mungagödört, ami egy időben a gyökerek folyadék adagolásával védőréteg létrehozását teszi lehetővé. A vizágyúval 20 méteres mélységig 15 cm széles vágatot lehet készíteni. Az új módszer gyorsabb teszi az épületek alapozását. Alkalmazása a Moszkvától nem messze fekvő Zagorszki hidrokumulációs állomás építésénél került alkalmazásra.

Miért így?

Panaszkodott egy ismerős, hogy sokan vannak a műszaki üzletben. A példát elmondta nekem, én szeretném egyszerűsíteni, és továbbadni, előrebocsátván azt is, hogy akinek nem inge, né vegye magára.

Mit is mondott ez a férfi? Azt mondta, hogy megállították a rendőrök az újszvedgi Liget mellett, s fölhívták a figyelmét arra, hogy gépkocsijának bal oldali lámpájában az egyik égő „becsukta a szemét”. Barátunk megköszönte a rendőr figyelemzését, és másnap első útja oda vezetett, hogy pótolja a hibákat. Mind ez idáig rendben is volna. Mert mi is az eljárás: elmegyünk a boltba, veszünk égőt, s becsavarjuk a rossz helyére. De mint oly sok esetben, a vásárláskor is összeütközünk a bürokráciával. Közre- adom a történetet, vagyis egy parányi izzó vásárlásának útját.

Dóza György utcái modern alkatrésztároló. Öröm körülményei ebben a boltban. Tágas, világos, hosszú pult, ezernyi polc, lehet hogy ezernyi alkatrész. Udvariasan fogadják a vásárlókat is. Az 5-ös pultnál fiatal hölgy.

— Mit parancsol, uram?

— Lada gépkocsimba egy alsó égőt.

— Mindjárt megnézem.

Körülnézett, végigszaladt a pultok előtt, s leemelt egy picinyke körtét, letette a pultra, udvariasan megjegyezte: — Parancsoljon uram.

A járatlan vevő úgy gondolta, hogy ez a kiszolgáló hölgy azonnal kiállít egy blokkot, amelynek az összege éppen 4 forint 20 fillért tett ki. Tíhá fogja a blokkot, elmegy a pénztárhoz, letesz 4,20-at, a blokkjával elmegy az árukiadóhoz, megfogja azt a picinyke körtét, és kifizén, hogy: — Viszontlátásra.

De nem így történt, hanem a következőképpen. Az első kiszolgáló hölgy — jegyeztek meg kedves olvasóink a sorszámat — átadta a körtét, és azt mondta, hogy keressék föl a pult mögött tőle öt mé-

terre álló kollégáját, és ott mutassák be a vásárolt „árut”. A kedves vevő így cselekedett. Átment a pult mögött álló második alkalmazoztéhoz, aki udvariasan fogadta és egy kommissió dobozból végigzongorázva a kardonokat, kihúzott egyet, akkurátusan megvizsgálván azt, valamint beleírt, majd imígyen szólott:

— Legyvenszíves a következő kollégához elfáradni ezzel a körtével, majd ott kiállítják a blokkot.

A naív vevő tovább vándorol az üzletben és fölkereste a harmadik alkalmazoztatot picinyke körtéjével. Ott már több kartont kerestek, nézegették, forgatták, majd valóban kiállítottak egy blokkot. Nagy nehezen minden egyesbe jutott. A vevő kezébe került a blokk, mehetett a pénztárhoz, kiegyenliteni.

A pénztárnál már valóban nem sok dolga lehetett, hiszen gyorsan leütötték a billentyűket és konstatálta, hogy 4 forint 20 fillért kell fizetnie. Igaz, a pénztáros közben elnézést kért, hogy a mellette levő terjedelmes kimutatáson egy-két adminisztrációs eljárást le kell folytatnia — 6 mondta így. Mindezek után a vevő visszamehetett az árukiadóba, megkapta picinyke körtéjét, és jónapot mondhatott az üzletnek.

Forgott a feje. Miért van ez így? S mivel nagyon kíváncsi volt, visszament az üzletbe és megkérdezte. Mondják, miért kell négyöt munkatársukkal tárgyalnom, miért kell négyöt helyen hosszant tartó adminisztrációt végignéznom, míg ezt a parányi körtét az Önök boltjában megvásárolhatom? Megválaszolták: — Így tudjuk pontosan megállapítani, milyen árukészletünk van, s mit keresnek a vevők.

— Miért van ez így? — kérdezzük gyakran, de nem tudunk rá válaszolni. Nehéz is. Bár mondatnánk egyszerűen „regiesen” minden üzlet figyelje az árukészletét és ne kényszerítse a vásárlóját arra, hogy ha egy parányi kis körtét, egy zsemlyét, egy zoknit, vagy bármit vásárolni szándékozik, öt-hat adminisztrátoron keresztül vezessen az útja a pénztárig.

Gazdagh István

Meddőhányó kazán szerepében

A Donyeci-szenmedence egyik bányázatában olyan berendezést szerkesztettek, amellyel a meddőhányók hőjét a lakások fűtésére lehet felhasználni. A tudósok a meddőhányók belsejében meglevő exotikus (hőtermelő) reakciók jelenségét hasznosították. Ezeket a reakciókat az úgynevezett meddőhányókat tömegében a levegő és a nedvesség idézi elő. Már néhány méteres mélységben a légkörbe kiaramló gázok hőmérséklete meghaladja a 100 Celsius-fokot, nagyobb mélységekben pedig ennek 8–10-szeresére emelkedik. Az első kísérletek, amelyeket a kilencméteres mélységben lefolytatott, s egy kazánalál összekötött hulladékhasznosító berendezéssel végeztek, lehetővé tették, hogy már az ideit fűtési idényben a meddőhányó hőjével fűtsék a raktárhelyiségeket, a garázsokat, az építkezési műhelyeket és a bányázat egyéb helyiségeit.

Klasszikus és molekuláris genetika

Bármily meglepő magyarul eddig még nem jelent meg olyan összefoglaló jellegű egyetemi tankönyv, amely a genetika klasszikus és molekuláris irányzatát megpróbálja volna összekapcsolni, egységben tárgyalni. Holott a tudományt fő tantárgyként oktatják az egyetemeken, hallgatók százai szigorlatoznak belőle, és az ismeretterjesztő művekből sincs hiány.

A mostanában kiadott Klasszikus és molekuláris genetika című tankönyv első sorban az egyetemistáknak, főiskolásoknak, biológiai tanároknak és szakembereknek ajánlható. Azoknak, akik felsőfokú tanulmányaik elvégzése alatt nem juthattak hozzá. „A nagyrészt fiatal, alkotó genetikusközpól álló szerzői együttes tanúságot tesz arról, hogy az elmúlt évtizedben nagyot haladt a genetikai kutatás. Ez a haladás adta meg a lehetőséget egy igen színvonalas, összefoglaló tanulmány-sorozat írásához...” — hangsúlyozza a könyv előszavában Straub F. Bruno akadémikus. A fiatal szerzők teljesítményéről még annyit, hogy az egyre korszerűbbé váló egyetemi tananyagból, a külföldi szakirodalomból és a saját kutatásainkból merít-

hették ismereteiket. Erdemes tanulmányozni a foglalkozásukat és képzettségüket feltüntető jegyzéket. Legtöbbszörük okleveles biológiai-kémiai szakos tanár vagy okleveles biológus, de agrármérnök, vegyész és orvos is akad közöttük. Jelentős részük a József Attila Tudományegyetemen szerzett képesítést. A könyv szerkesztője és több fejezetének írója dr. Orosz László docens, a József Attila Tudományegyetem genetikai tanszékének vezetője. Szerepel továbbá a szerzők között dr. Vida Gébor professzor az ELTE genetikai tanszék vezetője és dr. Csányi Vilmos professzor, az ELTE etológiai tanszékének vezetője. A legfiatalabb szerző még egyetemi hallgató volt fejezetének megírásakor, de a többiek is nagyrészt az utóbbi néhány évben szereztek diplomát.

A könyvből világosan kitűnik, hogy a genetika folyamatosan keresi a kapcsolatot a többi tudománnyal, különösen a biokémiával, amely ugrásszerű előrehaladást hozott az örökítő anyag, a DNS-molekula működésének megismerésében. Köztudott, hogy a fizikusok, a vegyészek és a matematikusok is többnyire érdeklődnek a genetikai ku-

tatás iránt. A könyvet tanulmányozva azonban az olvasó meggyőződhet arról, hogy a genetika absztrakt és önálló logikai felépítésményével szinte bármely biológiai probléma megközelíthető, és fordítva: alig akad olyan terület a biológiai jelenségeknek, amelyek megismerésük örökös törvényszerűségeit figyelmen kívül hagyhatók. A mű részletesen foglalkozik a mendeli genetikával (üdfőten hat, hogy nem a megszokott példákat elemzi), a gének kölcsönhatásával és kombinálódásával, a gén működésével, továbbá a genetikai analízis klasszikus és modern eljárásaival (pl: crossing over és genetikai en-ginering). Bemutatja az egyedfejlődés genetikai szabályozását, az ember kromoszómáinak tüzetes elemzését, a vírusok és bakteriofágok génjeinek összehangolt szabályozását, a viselkedésünk, magatartásunk örökletes tényezőit, a populációkban uralkodó gényensúlyokat, s végezetül még olyan mindannyiunkat érintő egészségügyi problémákat is tárgyal, mint az örökítő betegség és a genetikai tanácsadás kérdése. Az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg.

Jámbor Ernő